

*Т. В. Бондаренко, Уманський державний педагогічний університет імені
Павла Тичини*

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В СЕРЕДОВИЩІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Бондаренко Т. В.

Соціальне виховання студентської молоді в середовищі вищої школи

В статті проаналізовано поняття «соціальне виховання», представлені основні шляхи організації соціальної діяльності студентської молоді; розкриті педагогічні вимоги та принципи, які закладені в основу соціально-виховної роботи у вищій школі: продуктивність навчання, активність та забезпечення зворотного зв'язку, соціальна відповідальність, рівність позицій, довірливість у спілкуванні як з боку тих хто навчає, так і зі сторони тих, хто навчається.

Ключові слова: соціальне виховання, продуктивність навчання, активність та забезпечення зворотного зв'язку, соціальна відповідальність, рівність позицій, довірливість у спілкуванні.

Бондаренко Т. В.

Социальное воспитание студенческой молодежи в среде высшей школы

В статье проанализировано понятие «социальное воспитание», представлены основные пути организации социальной деятельности студенческой молодежи, раскрыты педагогические требования и принципы, которые заложены в основу социально-воспитательной работы студентов высшей школы: продуктивность обучения, активность и обеспечение обратной связи, социальная ответственность, равенство позиций, доверчивость в общении как со стороны тех, кто учит, так и со стороны тех, кто учится.

Ключевые слова: социальное воспитание, продуктивность обучения, активность и обеспечение обратной связи, социальная ответственность, равенство позиций, доверчивость в общении.

Постановка проблеми. Наукові школи, окремі педагоги і науковці у різні історичні епохи висували ідеї «хорошого виховання» для молоді. Будучи переосмисленими у світлі більш ніж тисячолітньої історії педагогічної думки, теоретичні аспекти означеної проблеми є підґрунтям у визначенні напрямів оптимізації соціального виховання молодих людей у сучасних умовах.

Аналіз актуальних досліджень. Вагомі спроби осмислити стан та процесуально-змістові аспекти соціального виховання студентської молоді у освітньому середовищі вищої школи в наш час здійснюються такими дослідниками: О.Безпалько, І.Зверевою, А.Капською, Н.Колядою, О.Кравченко, Т.Кравченко, Н.Лавриченко, Г.Лактіоною, С.Лобановою, М.Лукашевичем, Л.Мардахаєвим, В.Москаленко, О.Мудриком, С.Савченко, Н.Сейко та ін. Аналіз наукових праць стосовно заявленої проблематики дозволяє стверджувати, що виховання, яке здійснюється у соціокультурному середовищі, розглядається як основа і освіти, і організації соціального досвіду особистості, і індивідуальної допомоги їй.

Мета статті – дослідити сутність поняття «соціальне виховання» та висвітлити ефективні підходи щодо вдосконалення виховання студентської молоді у середовищі вищої школи.

Виклад основного матеріалу. Єдиної точки зору на те, що ж являє собою поняття «соціальне виховання» на сьогодні не існує. У словнику з педагогіки Коджаспирових наводиться таке трактування «виховання соціального»: «це процес і результат стихійної взаємодії людини з ближнім життєвим середовищем і умовами цілеспрямованого виховання (сімейного, духовно-морального, громадянського, правового, релігійного та ін.); процес активного пристосування людини до певних ролей, нормативних настанов і взірців соціального виявлення; сплановане створення умов для відносно цілеспрямованого розвитку людини в процесі її соціалізації» [1, с. 25].

Авторський колектив Л.Коваль, І.Зверева, С.Хлебнік у найпершому навчальному посібнику з соціальної педагогіки розглядають соціальне виховання з позиції системних соціально-педагогічних, сімейно-побутових та інших заходів, спрямованих на оволодіння та засвоєння дітьми і молоддю загальнолюдськими і спеціальними знаннями, соціального досвіду з метою формування в них стійких ціннісних орієнтацій і адекватної соціально направленої поведінки [2, с. 25].

У пізнішому навчальному посібнику з соціальної роботи, під загальною редакцією І. Звереві та Г. Лактіонової соціальне виховання трактується як «цілеспрямовано керований процес соціального розвитку, соціального формування особистості; допомога людині в засвоєнні та прийнятті нею моральних норм, які склалися в сім'ї та суспільстві, прийнятті правових, економічних, громадянських і побутових відносин; цілеспрямоване виховання людини з урахуванням її особистісно-соціальних проблем і відповідно до соціальних потреб середовища, що її оточує в процесі життєдіяльності» [3, с. 30].

Як стверджує О. Безпалько, «соціальне виховання – це процес забезпечення в суспільстві умов та заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування в нього соціально-позитивних ціннісних орієнтацій» [4, с. 29].

Н. Сейко під соціальним вихованням розуміє «систему цілеспрямованого впливу суспільства на цінності, відносини, життєві смисли окремої людини та соціальних макрогруп в інтересах узгодження особистісного і загальносуспільного розвитку» [5, с. 25].

Цікавою видається позиція С. Лобанової, яка проаналізувавши соціально-педагогічні та загальнопедагогічні позиції до трактування соціального виховання, пропонує наступне визначення: «це комплексний процес становлення й розвитку особистості за участю й підтримкою всіх соціальних інститутів (сім'ї, школи, засобів масової інформації, державних закладів, церкви тощо), орієнтованих на передачу новим поколінням суспільних цінностей» [6, с. 19–27].

Подібною є думка Л. Мардахаєва, який вважає, що соціальне виховання реалізується суспільством (державою), соціальними інститутами (сім'я, освітні заклади, соціальні установи, організації). При цьому, обов'язково враховується соціальний фактор самої людини [7, с. 96].

Таким чином, вчені одностайно сходяться на думці, що соціальне

виховання здійснюється через соціокультурну систему освітніх інститутів, які зорієнтовані на перспективні цінності суспільства. Відтак, соціальне виховання студентської молоді процес цілеспрямований і особливим чином організований, в ході якого молода людина, ефективно адаптувавшись у вищому навчальному закладі, одержує професійно важливі знання, уміння і навички, позитивно ставиться до навчання, однокурсників, встановленого порядку в університеті, до виконання завдань відповідно з програмами підготовки тощо.

На практиці соціальне виховання молодих людей у навчальному закладі здійснюється через зміст навчання, а також поза ним – у позанавчальній діяльності. При цьому, така організована соціальна діяльність представлена та вирішується через різноманітні шляхи. А саме:

- шляхом підтримання і збереження системи поглядів, норм, ціннісних орієнтацій своєї родини, групи або соціуму;
- шляхом перетворення й переробки як попередніх, так і дійсних соціальних норм і культурних цінностей суспільства;
- шляхом створення нових правил, стандартів, ціннісних орієнтацій та соціального досвіду.

Оскільки соціальне середовище істотно впливає на весь процес формування і функціонування особистості, соціальний досвід молодої людини може бути як позитивним, так і негативним, в залежності від того наскільки добре організоване або спроектоване соціокультурне середовище. Як вважає А. Капська, за умови відповідності соціального середовища соціальним потребам особистості процес соціального виховання відбувається ефективно. У разі несприятливих впливів цей процес хоча і відбувається, однак певним чином набуває рис нестабільності, соціальної малоцінності, подекуди навіть злочинної спрямованості» [8, с. 8].

Як зазначає у своїй праці В. Москаленко, «Усі спроби спиратися на стихійну соціалізацію особистості в сьогоденному суспільстві можуть призвести до великих проблем, зокрема впливу відносно великої для цих

соціальних умов кількості людей, які відхиляються від необхідних морально-етичних норм у бік соціальної патології» [9, с. 21].

Оскільки практично завжди виникає потреба стимулювання студентської молоді, підвищення її соціальної активності в умовах освітнього середовища вищого навчального закладу ми визначили наступні педагогічні вимоги, які закладені в основу соціально-виховної роботи у вищій школі:

1. Продуктивність навчання. Під час взаємодії суб'єктів освітньої діяльності орієнтація здійснюється на особистісний розвиток майбутніх учителів шляхом успішної реалізації, збільшення і примноження їхніх власних освітніх продуктів-гіпотез, досліджень, статей, доповідей, есе, краєзнавчих проєктів, презентацій, тощо. Студентські науково-дослідницькі продукти мають цінність не лише як репродуктивний та інформативний матеріал, а й, насамперед, сприяють активізації розвитку особистості студента – його соціальних знань, почуттів, здібностей, досвіду, надають можливість індивіду активно взаємодіяти з соціумом, налагоджувати контакти з різноманітними групами та індивідами, а також брати участь у соціально значущих проєктах та продуктивно виконувати різні соціальні ролі. Діяльність студента набуває рис, в яких прослідковуються фрагменти реальної діяльності учителя.

Принцип продуктивного навчання надає можливість самостверджуватись на основі практичного життєвого досвіду, що допомагає молоді в їхньому професійному пошуку, розв'язанні соціальних, освітніх психологічних і культурних проблем.

2. Активність та забезпечення зворотного зв'язку. Передбачається можливість активної взаємодії, на основі відритої аргументованої конструктивної співпраці учасників освітнього процесу, що віддзеркалює розуміння суб'єктами навчальної діяльності значущості соціального досвіду в досягненні певного рівня соціальної вихованості з опорою на професійну самосвідомість, самоактуалізацію, ціннісно-мотиваційну, активно-вольову сферу. При цьому, основні позиції учасників освітнього процесу є такими:

1) основні позиції усіх тих хто навчає (педагоги, науковці, дослідники):

наставник, компетентний консультант-універсал, тренер, особистий радник, вчитель життя, керівник наукового дослідження, менеджер, партнер у плануванні, аналізі й оцінці навчання, співрозмовник, організатор навчання (через зміст передає соціокультурні зразки пізнання), організатор учіння (індивідуальної і пізнавальної діяльності студента, через колективні форми роботи), керівник студентського колективу, координатор;

2) основні позиції студентської молоді в системі професійного становлення: суб'єкт діяльності, дослідник проблеми, творчий виконавець поставлених цілей, співрозмовник, активний відтворювач культурних і духовних цінностей, самодостатній дослідник, здатний до самоосвіти та саморозвитку у взаємодії з педагогом, рецензент, критик, проектувальник свого життя.

Метою викладача у такому разі є організація, допомога, скерування діяльності студентів для створення певного наукового продукту. Метою студентів є опанування порції необхідної інформації, по-перше, за рахунок:

- особистої участі у навчально-виховній роботі, у польових дослідженнях, різних заходах та діях;

- по-друге, шляхом цілеспрямованої підготовки в умовах спеціально організованої навчально-виховної діяльності.

3. *Соціальна відповідальність* основою якої є вчинок, як свідомий і відповідальний вибір між «хочу» і «буду» передбачає здатність дотримуватися у своїй поведінці й діяльності загальноприйнятих у суспільстві соціальних норм, вміння об'єктивно прогнозувати, проектувати власні дії, здійснювати адекватну самооцінку і самоконтроль, активно й соціально-значуще виявляти свої індивідуальні здібності, виконувати рольові обов'язки, приймати вірні рішення в ситуаціях морального вибору і нести відповідальність за свої дії, в першу чергу, перед собою, колективом, країною, людством.

4. *Рівність позицій* (визнається цінність досвіду кожного учасника колективної діяльності, унікальність кожної особистості, ніхто не намагається нав'язувати своє бачення проблеми).

5. *Довірливість у спілкуванні* (забезпечується створення та підтримка клімату максимальної психологічної довіри). У процесі розв'язання виховних завдань через довірливе спілкування налагоджуються позитивні міжособистісні стосунки в колективі, встановлюється психологічний контакт, долаються соціально-психологічні бар'єри, які стримують розвиток особистості (скутість, сором'язливість, невпевненість у собі тощо), створюються можливості для виявлення та врахування індивідуальних особливостей студентів, здійснюється соціально-психологічна корекція розвитку та становлення особистісних якостей тощо.

Висновок. Розмаїтість наукових праць свідчить про те, що питання соціального виховання студентської молоді розглядається освітянами як об'єктивний педагогічний феномен, який органічно вбудований у навчально-виховний процес вищої школи, інтегруючи при цьому навчальну й позанавчальну діяльність, різноманітні форми праці, відпочинку та спілкування. Пріоритетними педагогічними вимогами, які продукують виховні соціальні впливи є: продуктивність навчання, активність та забезпечення зворотного зв'язку, соціальна відповідальність, рівність позицій, довірливість у спілкуванні як з боку тих хто навчає, так і зі сторони тих, хто навчається.

Таким чином, прогнозуючи перспективи виховання студентської молоді в умовах вищої школи, необхідно враховувати не тільки зміст навчання, але й доцільно організовану позанавчальну діяльність, яка має відповідати вимогам сьогодення. Разом з тим, на основі чітко визначених пріоритетів і цінностей формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості, майбутнього фахівця та громадянина, потрібно створити таке соціальне середовище у вищій школі, у якому б викладач і студент стали партнерами при досягненні результатів навчально-виховної діяльності.

Література:

1. **Коджаспирова Г. М.** Педагогический словарь [для студ. высш. и сред.пед. учеб. заведений] / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М. : Издательский центр «Академия», 2003. – 176 с.
2. **Коваль Л. Г.** Соціальна педагогіка / Соціальна робота : навч. посібник / Л. Г. Коваль, І. Д. Зверева, С. Р. Хлебик. – К. : ІЗМН, 1997. – 392 с.
3. **Соціальна робота в Україні** : навч. посіб. / за заг. ред. : І. Д. Зверевої, Г. М. Лактіонової. – К. : Наук. світ, 2003. – 233 с.
4. **Безпалько О. В.** Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : навч. посіб. / О. В. Безпалько. – К. : Центр навч. літератури, 2003. – 140 с.
5. **Сейко Н. А.** Соціальна педагогіка : курс лекцій / Н. А. Сейко. – Житомир : ЖДПУ, 2002. – 260 с.
6. **Лобанова С. І.** Сучасні підходи до визначення сутності поняття «соціальне виховання» / С. І. Лобанова // Соціальна педагогіка : теорія та практика. – Луганськ, 2010. – №3. – С. 19-27.
7. **Мардахаев Л.** Социальная педагогика : учебник / Л. Мардахаев. – М. : Гардарики, 2006. – 269 с.
8. **Капська А. Й.** Соціальна робота : навчальний посібник / А. Й. Капська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
9. **Москаленко В. В.** Соціальна психологія : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. В. Москаленко. – К. : Центр навч. літератури, 2005. – 624 с.

Bondarenko T. V.

Social education of students in an environment of higher education

In the article proanalyzovany concepts "sotsyalnoe of education," predstavleny the basic organization must exist sotsyalnoy activities Student Youth, raskryty pedahohycheskye requirements and Principles, who zalozhены based socio-vospytatelnoy High school students work: productivity learning, activity and Securing obratnoy communications, sotsyalnaya responsibility, ravenstvo of positions , doverchivost in communication as a co Sides those who teach, and so the parties co those who uchytysya.

Key words: sotsyalnoe of education, performance, learning, activity and Securing obratnoy communications, sotsyalnaya responsibility, ravenstvo positions doverchivost in communication.

Відомості про автора

Бондаренко Тетяна Володимирівка – аспірант Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.